

Ady Endre

jelentősége és szerepe a mai magyar irodalomban

Korunk legnagyobb lírikusának; Ady Endrének költészete tizenöt esztendő óta — mióta a zseni porladó teste a Kerepesi uti temetőben nyugszik, — az egyetemes irodalomtörténelemé, mégis a legmaibb magyar irodalomnak ma sincs életteljesebb költője, mint Ady, az eltemetősült poéta.

Petőfi, Vajda, Arany, Vörösmarty, vagy Berzsenyi és Bajza, — a magyar olimpus halhatatlanjai — ma már a klasszikumok birodalmának királyi palotáiban trónolnak, ám Ady Endre mintha ma is köztünk élne, felséges egyeduralkodója a magyar költészetnek.

Ez a megállapítás nem azt jelenti, mintha az Ady utáni költőgeneráció tagjai körül nincs méltó tehetség Ady örökségének átvételére, ellenben élénk és éles kihangsúlyozása annak, hogy Ady fizikai halála ellenére is köztünk él és ez a csodálatos második élet — amely a lángelmék között is csak a kiváltságosoknak adatott meg, — tündöklő ragyogásával továbbra is egyedüli útmutató Fárosz.

Ady életében és költészetében is a fajtája évezredes történelmének tökéletes reinkarnációja. Az izzva izzó, zabolátlan, duhaj költő a vér heves paripáján száguldott be a magyar irodalomba, mint ahogyan eleink izzva izzó, zabolátlan, duhaj vérű, hóka, vagy kesely táltosaikon Vereckén át özönlöttek le a Duna-Tisza-közi nagyalföldi rónaságra. Ahogyan a fajtát érték lélekrendítő csapások, ugyanúgy a költő életét is dúlta lomha tatár csorda, sujtotta Majthény, Mohács és Világos. — Branyiszkó és Piski — miként a fájának — néki is kevés adatott. Élete, költészete tehát tökéletes reinkarnációja egy nép történelmi életének s boldog az a boldogtalan költő, aki ezt elmondhatja önmagáról...

*

Ady költészete a lobogó, felszilajló láz vad, béklyókba nem verhető, ellenállhatatlan megnyilatkozása, amely szétáradó kitérüléseivel nem csak a bűnös magyar multat és jelent, hanem a faj bűnhődését, tragikus megroppanását és összeomlását is látta. Ámde előre látta az igaz utat is amelyen haladni kell, ha élni akarunk. Irodalmi programot adott s mivel ez a program még nem érte el a beteljesülést — tekintettel az irodalmi program fajpolitikai vonatkozásaira! — Ady jelentősége a legmaibb magyar irodalomban

sem lett kisebb mint akkor, amikor pányvatépő akarattal és lázadó, vérbe borult harccal hordozta a véres harcot, hogy nemzete lerázza magáról azt a századok által szabályozott életformát, amelyet csak a tudatonkívüli megszokás szentesített.

A huszadik század elején Ady irodalmi szereplése jelentette a vér új — lázadó akaratokban megújult — felpeszsdülését mely szent nekirugaszkodásában, dacos, szittya erővel minden hagyományt, minden ósdi, patópálos, nemtörődöm törvényt szilajul felrúgott. Szerepe nem az üstökös szerepe volt, mint Petőfié. Ő nem időszaki, viharos fénynek, hanem állandósult ragyogásnak jött a magyar horizontra, hogy a mindenfajta ember Napja mellett külön magyar Nap legyen. A vele szemben álló ellentábor Rákosi Jenővel — a nagy Tévelygővel — Herceg Ferencsel — a kaméleon tehetségű nagyszerű önadminisztrátorral, aki mindig megtalálta a mindenkori kormányok kegyét — és gróf Tisza Istvánnal — a habsburgofil hagyományokban megcsontosodott, konzervatív feudális főúrral — az élén; irtó hadjáratot kezdett Ady új, megváltó eszmékben sistergő szelleme ellen.

Három európai tekintély támadt az ifju, ismeretlen és kigúnyolt Adyra s ez a harc egyenlőtlennek látszana, ha nem Ady és Ady zsenije a megtámadott. Ady ezeket a támadásokat panyókára vetett könnyedséggel fogadta s rendületlenül, megállíthatatlanul haladt a maga töretlen útján.

Soha szebb és átokáldottabb harcot még nem vívott magyar költő! Az idők hajszás sora multán eszméi sereget is szültek. Ellenfelei belátták, hogy kemény kötésű, szittya legényt támadtak meg, kinek elhivatottságát támogatni, vagy elsikkasztani nem lehet! Azonban ez az elismerés — ha kellő értékére leszállítjuk, — csak annyit jelent, mintha a jó öreg Gellérthegy beleegyező fejbőlintással elismerné, hogy: „no, azért az az Ararát is elég magas...”

Ady szerepe és jelentősége a magyar irodalomban tulajdonképpen csak akkor nyert súlyában és tartalmában a költő javára szóló tekintélyes, számottevő többletet, amikor a magyar ifjúság a mámorosult áhitat szent kábulatával ismerte fel Adyban az új, szüz Dalnokot, kinek atyja Orkán, anyja Vihar volt, ő pedig áldott csodákat hozott.

*

Páris-látása után, midőn megittasult a gall kultúra nagyszerű szerteződulásaitól, sivár hotelszobák kergetett vadjaként, öngyilkossági gondolatokkal foglalkozva, felismerte fajtájának elmaradottságát. Felismerte azt a feneketlen örvényt, amelybe a minden szabadságot és szabad gondolatot letipró, perverz lelkű Habsburg dinasztia döntötte a jobb és szebb sorsra érdemes fajtát.

Ekkor lett a fajszeretete ostorozó fajszeretet. Ostorozta és öklözte népét, hogy eszméljen fel történelmi rendeltetésének, valamint az önmaga emberségének öntudatára.

Amikor Berzsenyi a „romlásnak indult hajdan erős“-ről megállapította, hogy elfajult a vére és „rút sybarita vár“, senki sem

vádolta hazaárulással, hanem a felismerés döbbenetével adtak igazat a mai napig is legnagyobb ódaköltőnknek.

Amikor Adynak fáj a faj elmaradottsága, fáj a gall kultúra tökéletessége mellett a magyar kulturértékek elnyomatása és érvényesülési lehetőségeinek kilátástalansága, nem zúgó jambusokban, hanem síró, zokogó, dühöngő verekedő, de verekedésekben is ölelő jajdulással, felcsukló elkeseredéssel nemcsak azért ostromozta fáját mert elmaradott, hanem azért is, mert az emberi kultúrközösség nagy ölekezésében az ő népe is állhatna olyan kulturormon mint a gall, mert minden szellemi adottsága megvan erre!

Természetesen félreértették, mint ahogyan Krisztust sem feszítették volna keresztre, ha igazi arcát látták volna.

Berzsenyi idejében a Habsburgok nemcsak a lelket, hanem a testet is elnyomták. Ezért nem rótták a költő bűnét, ha ódáiban fajtájának tunya népét, „rút, sybarita vár“-ként ostromozta.

Ady ideje alatt a test és a gondolat némiképpen felszabadult, mert a 67-es kiegyezéssel Deák Ferenc elárulta a függetlenségi eszmét. De a szellem s a szellemi kincsek értékesítési lehetősége továbbra is baromi igában senyvedett. A Habsburgok jól számító kegyelméből tombolhatott a magyaros eszem-iszom-dinom-dánom s mivel a test megkapta amit követelt, magától értetődően felhorkant, midőn Ady Endre kulturszomjától és attól a vágyától hevítve, hogy népét a megillető kulturhelyén lássa, korbáccsal csapott szét a holt baglyok serege között.

Jellemző a hatalmasok szellemére, hogy a régi virtus milyen elkorcsosult formában nyilvánult meg Ady ellen. Ahelyett, hogy ellenségei birokra keltek volna a titánnal, a gyáva rágalmak biztos fedezéket nyújtó kavernáiba húzódtak s kénkőves pokollángot fújva kimondották a költőre, hogy Ady Endre nem magyar! Krisztusra kimondották, hogy nem Isten fia és keresztre feszítették. Adyra kimondották, hogy nem magyar és lantra feszítették.

Soha költőt nem ért és nem érhetett aljasabb támadás mint ez, amely úgyszólván a fajárulás bélyegét sütötte a magyar globus legragyogóbb magyar költőjére! Itt önkénytelenül párhuzamot kell vonni a Kossuthi sorstragédiával, hiszen a leglángolóbb lelkű, legfenkentebb szellemű szent Bujdosótól állampolgárságát lopták el a korcsosult, dancs utódok.

Valószínűleg az Adyval szembeni magyar ellenes vádnak nem az volt a célja, hogy a költő fajiságát sikkasza el, hanem az igyekezetek végső célja odairányult, hogy Adynak az ő fajiságukra mindinkább veszedelmessé való fajiságát lehetetlenné tegyék a hivatalos vagy nem hivatalos, de a hivatalos uralom befolyása alatt álló magyar közéletben.

Amde ekkor már Ady mellett állott az új generáció. Hívei, rajongói és bálványozói egy feleszmélni akaró népfaj új alapokat, új utakat és új életkereteket kereső fiataljai voltak, akik Ady hitére esküdtek s akiknek tömege olyan számottevő erőt képviselt, hogy Ady az ellenségeit nemcsak letiporta, hanem — és itt nyi-

latkozik meg a költő emberen túli nagysága! — miután legyőzte, felemelte és — megcsókolta őket!

Ady a teljes és jogos elégtételt mégsem kaphatta meg, hiszen ma is — tizenöt év történelmi távlatából nézve — vannak ellenségei. Azonban a halott Ady halhatatlansága ezek felett is győzni fog!

Ady minden szava ma is életteljes és ebben a duzzadó beteljesülésben olyannyira egyedülálló, hogy hatása a holnap magyar irodalmára is kétségtelen. Ma is Ady a legélőbb költőnk s ezért nem lehet belőle klasszikus. S ez... — mintha több volna a halhatatlanságnál...

*

Az „ifju szívekben élő” lángész mai kapcsolata a jugoszláviai magyar ifjúsággal nagyvonalúságánál és mérlegelendő fontosságánál fogva külön tanulmányt követel. Ennek a nem mindennapi jelentőségű komplexumnak alaki és tartalmi lényegére ezeken a hasábo-
kon legközelebb fogok rávilágítani.

Vel. Bečkerek, 1934 április.

Huszár Sándor